

حمایت از حریم خصوصی

تألیف

همدی آماده

قاضی دادگستری

دانشگاه
۱۱۱

سرشناسه	: آماده، مهدی، ۱۳۵۸-
عنوان قراردادی	: ایران، قوانین و احکام
عنوان و نام پدیدآور	: حمایت از حریم خصوصی / تألیف مهدی آماده.
مشخصات نشر	: تهران: دادگستر، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	: ۱۸۸ ص.
شابک	: ۹۷۸۶۰۰۲۸۲۰۲۸۰-۰۲۸۰۰۲۸۲۰۲۸۰-۰۲۸۰۰۲۸۲۰۲۸۰
وضعیت فهرست‌نویسی	: قیفا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۱۵۳: همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	: حق حریم شخصی
موضوع	: حریم شخصی
موضوع	: حریم شخصی — قوانین و مقررات
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۹۲ ج ۸ / ۹۳ / ۸۳۳ KMH
رده‌بندی درویی	: ۳۲۳/۳۲۸
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۲۵۹۳۳۵

حمایت از حریم خصوصی

تألیف: مهدی آماده

قاضی دادگستری

ناشر: انتشارات دادگستر

چاپ اول: پاییز ۱۳۹۲

شماره: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۷۵۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸۶۰۰۲۸۲۰۲۸۰-۰۲۸۰۰۲۸۲۰۲۸۰-۰۲۸۰۰۲۸۲۰۲۸۰

دفتر مرکزی انتشارات: تهران، میدان حضرت ولی عصر (عج)، بلوار کشاورز،

ابتدای خیابان فلسطین، کوچه شهید ذاکری، بن‌بست سوم، پلاک ۶

تلفن ۸۸۹۰۴۴۶۵ - ۸۸۹۰۵۴۶۰ فکس ۸۸۹۱۰۳۳۳

فهرست مطالب

۱۱	درآمد
بخش نخست	
تبیین مفاهیم، پیشینه و مبانی حمایت از حریم خصوصی	
اصل نخست	
تبیین مفاهیم و پیشینه حمایت از حریم خصوصی	
۱۷	مبحث نخست: مفاهیم
۱۷	گفتار نخست: مفهوم حریم خصوصی
۱۸	الف) مفهوم لغوی
۱۹	ب) مفهوم اصطلاحی
۲۳	گفتار دوم: واژگان مرتبط با حریم خصوصی
۲۴	الف) کرامت انسانی
۲۵	ب) حقوق شهروندی
۲۷	ج) محرمانگی
۲۷	د) حق خلوت
۲۸	ه) تحفظ
۲۹	مبحث دوم: پیشینه حمایت از حریم خصوصی
۳۰	گفتار نخست: حمایت از حریم خصوصی در آموزه‌های دینی

- الف) دین اسلام ۳۰
- ب) سایر ادیان الهی ۳۶
- گفتار دوم: حمایت از حریم خصوصی در حقوق موضوعه ۳۹
- الف) حریم خصوصی در حقوق ایران ۴۰
- ۱- قبل از انقلاب ۴۰
- ۲- بعد از انقلاب ۴۲
- ب) حمایت از حریم خصوصی در سایر کشورها: ۴۷
- ۱- انگلستان ۴۷
- ۱-۱- ورود غیر مجاز به ملک غیر ۴۷
- ۱-۲- مزاحمت‌های خصوصی ۵۰
- ۱-۳- افشای راز ۵۰
- ۱-۴- هتک حرمت ۵۱
- ۲- فرانسه ۵۱
- ۳- آلمان ۵۲
- ۴- ترکیه ۵۴
- ۵- افغانستان ۵۵
- ۶- ایالات متحده آمریکا ۵۵
- ۱-۶- قانون حمایت از زندگی خصوصی ۵۶
- ۲-۶- قانون حمایت از زندگی خصوصی افراد در دوران آموزش و تحصیل ۵۷
- ۳-۶- قانون حمایت از اطلاعات تجاری خصوصی ۵۸
- ۴-۶- قانون حمایت از زندگی خصوصی افراد در ارتباطات الکترونی ۵۸
- ۵-۶- قانون حمایت از کارمندان در مقابل آزمایشات دروغ سنجی ۵۸
- ۶-۶- قانون حمایت از زندگی خصوصی کودکان در اینترنت ۵۹
- ۷- حریم خصوصی در قوانین اساسی برخی کشورها ۵۹

فهرست مطالب □ ۷

- ۷-۱- قانون اساسی کشور سوریه ۵۹
- ۷-۲- قانون اساسی جمهوری عربی مصر ۶۰
- ۷-۳- قانون اساسی کویت ۶۰
- ۷-۴- قانون اساسی لبنان ۶۰
- ۷-۵- قانون اساسی جمهوری دموکراتیک خلق الجزایر ۶۱
- ۷-۶- قانون اساسی عراق ۶۱
- ۷-۷- قانون اساسی ایتالیا ۶۱
- ۷-۸- قانون اساسی فلاندر ۶۲
- ۷-۹- قانون اساسی رومانی ۶۲
- ۷-۱۰- قانون اساسی عربستان سعودی ۶۳
- ۷-۱۱- قانون اساسی نیجر ۶۳
- ۷-۱۲- قانون اساسی کره جنوبی ۶۳
- ۷-۱۳- قانون اساسی مراکش ۶۴
- ۷-۱۴- قانون اساسی بلژیک ۶۴
- ج) حمایت از حریم خصوصی در اسناد و کنوانسیونها ۶۵
- ۱- اعلامیه جهانی حقوق بشر ۶۵
- ۲- میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی ۶۶
- ۳- کنوانسیون حقوق کودک ۶۷
- ۴- کنفرانس بین‌المللی حقوق بشر - اعلامیه تهران ۶۷
- ۵- کنوانسیون اروپایی حمایت از حقوق بشر و آزادی‌های اساسی ۶۸
- ۶- کنوانسیون آمریکایی حقوق بشر ۶۸
- ۷- اعلامیه اسلامی حقوق بشر - قاهره ۶۹
- ۸- کنفرانس حقوق‌دانان نروژ ۶۹

۹- قطعه نامه شماره ۴۰/۳۳ مصوب مجمع عمومی سازمان ملل مورخ ۲۹ نوامبر ۱۹۸۵ پکن ۷۰

فصل دوم

مبانی حمایت از حریم خصوصی

- ۷۳ مبحث نخست: مبانی نقلی حمایت از حریم خصوصی
- ۷۴ گفتار نخست: قرآن کریم
- ۷۴ الف - ممنوعیت ورود به منزل غیر بدون استیذان
- ۷۶ ب - ممنوعیت تجسس
- ۷۸ ج - ممنوعیت تصرف بدون اذن در ملک غیر
- ۸۰ گفتار دوم: روایات
- ۸۰ الف - ممنوعیت ورود به منزل غیر بدون استیذان
- ۸۲ ب - ممنوعیت تجسس
- ۸۶ ج - ممنوعیت استراق سمع و بصر
- ۸۷ مبحث دوم - مبانی عقلی حمایت از حریم خصوصی
- ۸۸ گفتار نخست: مبانی عقیدتی و ارزشی
- ۸۸ الف - رعایت اصول اخلاقی و احترام به شخصیت و کرامت انسانی
- ۸۸ ب - توجه به استقلال و آزادی فردی
- ۸۹ گفتار دوم: مبانی جامعه‌شناختی و جرم‌شناختی
- ۸۹ الف - پیشگیری از وقوع جرایم احتمالی
- ۹۰ ب - ضرورت تأمین امنیت و آسایش مادی و روانی افراد

بخش دوم

جلوه‌های حمایت از حریم خصوصی در حقوق کیفری ایران

فصل نخست

جلوه‌های حمایت از حریم خصوصی و ابعاد آن

- ۹۵ مبحث نخست: جلوه‌های حمایتی
- ۹۶ گفتار نخست: قوانین ماهوی
- ۹۶ الف) قانون مجازات اسلامی - تعزیرات
- ۹۶ ۱- حریم خصوصی منزل و مسکن و ممنوعیت هتک حرمت آن
- ۹۷ ۱-۱- ورود اشخاص به منزل و مسکن دیگری
- ۱۰۱ ۱-۲- داخل شدن مأمورین دولت به منزل دیگری
- ۱۰۲ ۱-۳- تعرض به ملک غیر به قهر و غلبه
- ۱۰۳ ۲- حریم خصوصی ارتباطات - مراسلات، مخابرات و مکالمات تلفنی
- ۱۰۴ ۳- حریم خصوصی اطلاعات
- ۱۰۶ ۴- حریم خصوصی جسمانی
- ۱۰۸ ۵- ایجاد مزاحمت تلفنی
- ۱۰۹ ب - سایر قوانین
- ۱۰۹ ۱- قانون مطبوعات
- ۱۱۰ ۲- قانون استفاده از بی‌سیم‌های اختصاصی و غیرحرفه‌ای (آماتوری)
- ۱۱۰ ۳- قانون وکالت
- ۱۱۰ ۴- آیین‌نامه لایحه قانونی استقلال کانون وکلاء دادگستری
- ۱۱۰ ۵- قانون کانون کارشناسان رسمی دادگستری
- ۱۱۱ ۶- قانون تشکیل شرکت پست جمهوری اسلامی ایران
- ۱۱۱ ۷- قانون تجارت الکترونیکی
- ۸ ۸- قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت‌های غیرمجاز می‌نمایند
- ۱۱۳

- ۹- قانون مالیات‌های مستقیم ۱۱۴
- گفتار دوم: قوانین شکلی ۱۱۴
- الف) قانون آئین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب در امور کیفری ۱۱۴
- ۱- حریم خصوصی منزل و مسکن و اشیاء ۱۱۵
- ۲- حریم خصوصی جسمانی ۱۲۳
- ۳- حریم خصوصی ارتباطات ۱۲۴
- ۴- حریم خصوصی اطلاعات ۱۲۷
- ب) قانون احترام به آزادی‌های مشروع و حفظ حقوق شهروندی ۱۲۸
- مبحث دوم: ابعاد حمایت از حریم خصوصی ۱۲۹
- گفتار اول: تدابیر پیشگیرانه ۱۳۰
- گفتار دوم: تدابیر واکنشی ۱۳۱

فصل دوم

ارزیابی عملکرد مقنن مراجع قضایی در قبال حریم خصوصی

- مبحث نخست: ارزیابی عملکرد مقنن ۱۳۳
- گفتار نخست: بررسی قوانین مربوط به حریم خصوصی ۱۳۴
- گفتار دوم: بررسی اجمالی و نقد لایحه حمایت از حریم خصوصی ۱۳۶
- مبحث دوم: ارزیابی عملکرد مراجع قضایی ۱۴۲
- گفتار نخست: عملکرد دادسرا ۱۴۲
- گفتار دوم: عملکرد محاکم ۱۴۵
- نتیجه‌گیری ۱۴۹
- فهرست منابع ۱۵۳
- پیوست‌ها ۱۵۹

درآمد

قرآن کریم به عنوان کامل‌ترین کتاب آسمانی و عالی‌ترین کلام نورانی وحی به جایگاه ویژه‌ای برای انسان قائل شده است. اعطای مقام اشرف مخلوقات به فرزند آدم و بکارگیری تعبیر احسن الخالقین برای آفریننده بشر بیانگر ارزش و منزلت والای انسان است. هم او است که خداوند متعال از روح خود در او دمید^۱ و وی را شایسته سجده فرشتگان قرار داد. شأن و مرتبه رفیع انسان، رفتاری متناسب و در خور را می‌طلبد. از این‌رو، همه انسانها باید کرامت و حیثیت را به عنوان حقی مسلم برای خود به رسمیت شناخته و برای حراست و آن تکالیفی را نیز بر عهده گیرند. دستور اکید شرع مقدس برای حفظ حرمت دیگران و احترام به حقوق و آزادی‌های فردی تأکیدی بر ضرورت پاسداشت کرامت انسانی است. به تنها کتب حیات بخش اسلام که سایر ادیان الهی نیز پیروان خود را به رعایت حقوق دیگران امر فرموده‌اند.

بی‌شک، حفظ کرامت و شرافت ذاتی انسان در برتر منجای شدن به اخلاق الهی و رعایت حقوق دیگران محقق می‌شود. تعدی و تجاوز به حقوق انسانها و صف شرافت و کرامت انسانی را زایل می‌کند. بنابراین رعایت حقوق دیگران ضرورت تداوم برتری و فضائل انسانی است. حفظ حریم خصوصی افراد از جمله حقوق مسلمی است که باید در جامعه رعایت شده و مورد حمایت قرار گیرد. منع تعرض به حریم شخصی دستوری است که شارع مقدس بر آن اصرار ورزیده است. منع تجسس، ممنوعیت ورود به منزل بدون استیذان، ممنوعیت استراق سمع و بصر از جمله فرامینی است که تبعیت از آنها بر مؤمنین واجب است. بر مبنای آموزه‌های دین مقدس اسلام حرمت

مؤمن از حرمت کعبه نیز برتر و بالاتر است.

واقعیات زندگی اجتماعی و نیاز افراد به داشتن خلوت محرمانه و فارغ شدن از قید و بندها و محدودیت‌های زندگی جمعی، قانونگذاران بشری را بر آن داشته تا حریم خصوصی شهروندان را به رسمیت شناخته و برای حمایت از آن چاره اندیشی کنند. در این میان پیشرفت روز افزون تکنولوژی و فن‌آوری اطلاعات دامنه حریم خصوصی و قلمرو خلوت مجازی بشر را بیش از پیش توسعه داده و نیاز او به حمایت از آزادیهای مشروع را جدی‌تر نموده است. از سوی دیگر در جهان امروزی فرد تمایل دارد که در دنیای تنهایی و خلوت خود مصون از تعرض بوده و مورد تجاوز و تعدی دیگران قرار نگیرد به عبارت دیگر شخص علاقه دارد که در چارچوب معینی از زندگی شخصی‌اش هیچکس بدون اذن و اجازه وارد نشده و از محتوای خلوت و زندگی خصوصی او مطلع و آگاه نگردد.

نیاز جدی اشخاص آن است که در امور حریم خصوصی خود اعم از حریم منزل، مسکن، اطلاعات و ارتباطات، از تجاوز و دخالت دیگران در امان بوده و از حمایت متولیان امور برخوردار باشند. تعیین قلمرو حریم خصوصی و بیان حقوق و تکالیف شهروندان در قبال یکدیگر از وظایف قانونگذار است. تکالیف دولت در قبال حقوق و آزادیهای فردی و رعایت حریم خصوصی نیز به نوبه خود باید مورد توجه قرار گیرد. نباید تصور نمود که تجاوز به خلوت دیگران و نقض حریم خصوصی آنان تنها از ناحیه دیگر شهروندان محقق می‌شود. گاه حاکمیت نیز با سوء استفاده از قدرت مرتکب نقض حقوق شهروندان می‌شود که تدابیر حمایتی لازم در این رابطه باید مدنظر قانونگذار باشد.

اهمیت حمایت از حریم خصوصی سبب شده تا دولتمردان در سطوح مختلف اعم از ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی به تکاپو افتاده و در رابطه با حفظ حریم اشخاص و منع هر گونه تعرض به این حوزه چاره‌اندیشی کنند. پیش‌بینی این نیاز واقعی بشر در قوانین

اساسی کشورها نشان از اهمیت و جایگاه ویژه آن دارد. در قوانین عادی نیز ضمانت اجراهای مدنی و کیفری برای تعرض به حریم خصوصی اشخاص در نظر گرفته شده است. در اسناد، کنوانسیون‌ها و میثاق‌های بین‌المللی نیز تلاش‌های جدی برای التزام دولت‌ها به رعایت حقوق شهروندی و حراست از حریم خصوصی به عمل آمده است. بدین ترتیب امروزه حفظ حریم خصوصی شهروندان و مقابله با نقض آن توسط دیگران از موضوعات جدی حقوق بشری است که مدیریت شایسته آن آرامش و آسایش عمومی را به ارمغان خواهد آورد.

در اینجا بر خود واجب می‌دانم که از زحمات بی‌شائبه و رهنمودهای ارزشمند استاد بزرگوار و گرانقدرم جناب آقای دکتر عبدالعلی توجهی که در تهیه و نگارش این کتاب این حقیر را همراهی نموده کمال تشکر و قدردانی را بنمایم. جا دارد از استاد عزیز و برادر بزرگوارم جناب آقای دکتر غلامحسین آماده به پاس زحمات بی‌دریغ و رهنمودهای عالمانه و نثار الطاف برادرانه به اینجانب صمیمانه تشکر و قدردانی نمایم.